ދިވެހި އާދަކާދަ އާއި ޝަރީޢަތުގެ އުސޫލުތައް

- ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު -

އެއީ ހަނދާނަށް ނައްޓާނުލެވޭން ނަހަރާ-
މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ. ޤައުމުގެ ދިރާސާތުކުރި
ހިތްމަސްތަކީ އެކެވެ. ދިވެހި އާދަކާދަ އާއި
ޝަރީޢަތުގެ އުސޫލުތަކެވެ. އާދެ، އަލްމުޖުތަ-
މަޢު ބަހާގެ ދީން މަޖިލިސް މި ހުށަހަޅަނީ ވަރަށް
ރަނގަޅު ޚިދުމަތެއް ކަމުގައި ގަބޫލުކުރާތީ ﷲގެ
ރަޙްމަތުން އެ ޚިދުމަތް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް
އެދެމުންނެވެ. ޢަމަލުކުރުން ކަމުގައި ވާތީ
ދަންނަވަމެވެ. އެކަން އެކަށީގެން ހިނގާ ދިއުމަށް
ޝައުޤުވެރި ދިވެހިން ހުރި ފުރުޞަތު ލިބިގެން އެވެ. ކަންތަ-
ކަމުގައި ދަންނަވަމެވެ. އެކަމަކު ދިރާސާތަކަށް ބޭނުން ހުރި
ދިރާސާ ކުރަމުން އައިސް ވާ ކަމަށްވެ. މި ގޮތަށް

އެކަމާ ބެހޭގޮތުން ދަންނަވަން ބޭނުން ވާ ކަމަކީ
ދުވަހު ދިވެހި އާދަކާދަތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ދިރާސާ
އެކުލަވާ ހިފައި ބާރަ ފޮތްތަކެއް ދިވެހިން ދިރާސާ
ހާމަކުރުމަށް ބޭއްވުމުގެ ޖަލްސާގައި އެހެން ދިރާސާތަ-
ކެއް އިސްލާމީ ދިރާސާތަކެއް އެއް ބާވަތުގެ އެވެ.

ޝައުޤުވެރި ނުވެވެ. އަލްމުޖުތަމަޢު ބަހާގެ
ދީން މަޖިލީހުގައި ދިވެހި ޝަރީޢަތާއި އާދަކާދައިގެ
ދެރަށް ހުރި އުސޫލުތަކެވެ. ދިވެހި ބަހުގެ ހަމަ-
ތަކާއި ތަރުތީބު މަޢުލޫމާތުތަކުގެ ޒަރޫރީ އެކެވެ.
މިހެންވާ އެކުލަވާލުން ބޮޑު ނުހަނު ޝައުޤުވެރިކަމާއެކު

ފާރިއްކުރެވެ. އޭނާ އަށް ކުރިމަތިވި ކޮންމެ ހިތް-
މަތްގައި ތެދުވެރިކަމާއެކު ބައިވެރިވެވަޑައިގެ
ބޭކަލެކެވެ. ކަރުމަތިވެރިންނާއި އެކުވެރިން
ގާތް ގައި ވަފާތެރި މީހުންނެވެ. ކުރުކޮށް
ދަންނަވާ ނަމަ ބާބާގެ ދޮންމަނިކުފުޅީ އިންސާ-
ނިއްޔަތުކުރުމުގެ އަގުހުރި ސިފަތަކުން ސިފަ
ލިބިވަޑައިގެން ހުރި ދިރިއުޅުއްވި ދަރިއެކެވެ.
އޭނާ ޒިންމާކޮށް ކުޑައިމި ސަރުކާރުގެ ދާއިރާ-
ތަކުގެ ތެރޭ ދިރިވި ބައެއް އަހަރުބަގެ ދާއިރާ
އަދި އެ ފަރާ ތަޢުލީމީ ހުރި ބޮޑުވަރުކުރި ގައިގާ
ދިރުމުން އެކަމުގެ އެނގިކަން ވެރިކަން މަތިވެރި
ވަރަށް އަގުން އިލްސާސް ކުރުވާ ދާއިރާ-
އެކެވެ.

އަލްމަރްޙޫމް ބާބާގެ ދޮންމަނިކު އަދު-

- އަލްމަރްޙޫމް ބާބާގެ ދޮންމަނިކު -

ގެނގެން ފުރަތަމަ ފެށިއްޖި ސަރުކާރުގެ ޚިދު-
މަތްގައި އަޅުގަނޑެން ބައިވެރި ވެވުނު
ދުވަސްވަރުގެ އެވެ. އަޅުގަނޑުގެ އުފަން
އަވަށް ކަމުގައި ވާ މައްޗަންގޮޅި އަވަށްވެރިޔާގެ
ގާތް ގައި އަޅުގަނޑު އުފެދުން ދިރި އިރު އެވެ.
އެ އިރު އަވަށް ގައި އޮންނަ މަސްވަރު ކޮޅުގެ
ސަލާމް ޖެހިއްޔާގެ ގޮތުން ކާނާ ދަރިނީ ގައި
އަޅުގަނޑެން އުފުލުން އުފާވެރި ޖައްވުގެ ތެރެ
ދިނ އެއްގެ ބޮޑެތް ފާހަގަ ކުރަމުން އަށް
ބާކަރީ ބާބާގެ ދޮންމަނިކު. އަޅުގަނޑެން
ޖިބުވައި ވާ މައްޗަމަށް ކުރީ ކައުމުގައި ނަމާ ނަމަ
އެ ދިރުން އޭނާ އެކުއްޖާ މައްޗަންގޮޅީ ސަރުކާރުގެ
އެނދިކަރުއެއްގެ ގޮތުން ނޑެވެ. އެ ދުވަސްވަރުގެ
އަވަށްވެރިޔާ މައްޗަންގޮޅީ ހަރުއިޖިމާއީ
ޤާއިދާބާއި އިބްތިދާއިޔާ ޖިހާދު ފިޔަވައި
އައްސަދީޖީ ފަރުހަބަނޑެވެ. އަވަހަށް
ސަރުކާރަށް ހިންގުމެއް ކުރުމުގެ އަމާޒު
ނަމޫނާއެއް ކަމުގައި ވާ އަލްފާޟިލް މަރްޙޫމް
އިބްރާހީމް ކަލޭފާނެވެ. އޭނާ އާއި އެންމެ
ބޮޑަށް ގުޅުން ހުރި ބަނޑާރަ ނާއިބުއްޔާގެ ގޮތު
ގައި އެ ދިރި ހުންނެވި ބާބާގެ ދޮންމަނިކެވެ.
އަޅުގަނޑަށް އޭނާ ތަޢާރުފް ވިއްސާހު
"ބާ ދޮންބެ" އަދި އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް
އިޙްތިރާމް ކުރާ ބޭކަލެކެވެ. އަޅުގަނޑު
ގޮތުން ކުރާ ގާތް ގައި އޭނާ އަދި އަވަހާރަ
ހުރި މިހެންނާއި ޤަވާޢިދުގެ ގާތް ގައި ވެސް
ކަލާ ހިތްވިހެން ވާ ބޭކަލެކެވެ.

ޚާއްޞަ ގޮތެއް ހިނގުމުން އަދި ޝާފީ
ތަރުބިޔަތުގެ ފަހުގެ ދައުރުތަކުގައި ބާބަގެ ދަރިން
ވަރިކަޔަށް ގަނޑުވަރުމީރުންގެ ކަންތައްތަކަށް ހިނ-
ގުމުން ދާގޮތް ވަރަށް ގާތުން ދެކިވަޑައިގަތުމަ ވާ
ބަޔަކަށްވެ. މި ގޮތުން ދަރުނަވާ އިތުރު ކާއިދާ
ތަރުގެ "ދިރިއުޅުން" އަކީ ހާއްދުމުންގެ ފަންނުވަރާ
ވަރަކަށް ތަފާތުކަމެއް ބޮޑު ދިރިއުޅުމެއް ކަން އަދު-
ގަނޑުގެ ހަދާފައިވާ ގޮތުން ހަމަގައިމު. މިއީ ހަމަ
އެކަނި ދިވެހި ޚާއްޞަ ގޮތް ކަން ހިނގުމުން ދިރުމަ
ގެތެރި ނިންމެވި. ދިރިއުޅުމުގެ ތަރުމަތުގެ މެދުއިން
ޝާހީ ފެރިކަމުގެ ހިސާބު ކޮންމެ މަސައްކަތް ގައި
ފޮނި ކޮއިޓުތަކުގެ ބައިތަކަށް އާދައިގާ ހިތާމަ
މުއްސަނދިކަމުން އުފެދިފައިވާ ބަހާތަކުން.
ކޮންމެ އެކަން ދިވެހި އާދަކާދަ އާއި ފޮނުވާކަމުގެ
ހަމަޔަށް ބާބަގެ ދަރިން މަރިކަމުން އުނދަގޫތަކުގެ
އުސޫލު ބޮޑު އެއް ސިއްރަކީ ސަރުކާރުގެ ހިނގާ-
މަތިގައި އާދާ ހަރަކާތްތެރި ދިރު ދުއްރަތުގެ
ތަރު އިން ގޮތަށް ދުވަސްތަކަށް ދިޝާވު
ދުނިޔެ ދާއިރާ ގައި ހަރަކާތްތެރިވެއް ވުން
ކަމަށް އަދުގަނޑު ދެކެމުން.

ދިވެހި ބަހާއި ތާރީޚު ޒަރީޢާ ކަމަށް
ތާރީޚީ މަޢުލޫމާތު މަސައްކަތް ތާރީޚީ
ވަރުކަމުގެ ގޮތުގައި ހިނގުމުން ދިރުމަ އިތުރު
އާދަ ފަރާތް މި ފޮތުގެ ދިރުމަ ދުވަސް ތަކެއް
ތަރުގައި ފޮނު ބާބަގެ ދަރިން މަރިކަމުގައި ނުހަނު
އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު ޒަރީޢާ ކަމުގައި ވުން
ގެންދިޔުމަށް ބައްލަވާކަށް. ބަސް ކުރިޔަށް ގެނ

ދަރުގައި ފޯސް އަކާގެ އުގެން ސަމާލުކަން
ދެއްކި ޖެހޭ ކަން އަދުގަނޑު ހަނދާން ކުރަމުއްވެ.
އާދަ، ދިވެހި އާދަކާދަ އާއި ތާރީޚާ ބޭހަ
ކަމަށް މޮދު. ހިތާބު ބަރަކާ ކަރަނަ ކަންމު
ދަނޑު ވަގުތު ގައި އަދުގަނޑު މުސްނަދު ޖެހިލި
އަހަރުގެ ސިޔާ އިން ތަފާ ހުރިހާ ވަރުމީ
ތިލަގެންނެވި. މި ކަން ކަމުގެ އިތުރަކަން
ދިވެހި ނާރީގެ ބައްދަލުވުންތަކާއި ދިވެހި
ބަހާއި ތާރީޚަށް ޒިޔާރަތް ކުރާ ގައުމީ މަޖިލީހުގެ
މުވައްޒަފުންގެ އެކުވެރި ބައްދަލުވުން ތަކު-
ގައި ފެށި "ބާރުންބަ" އަކީ އަދުގަނޑު-
ފެން އެނދުމުން ކަމާ ހިތައި އިޙްތިރާމް ކުރާ
ބަޔަކަށްވެ. އަދި އާދަގެ ސަމާލުކަން މިޖެހޭ
ހިތާ މުދައްރިސް ފަރުމާކުރި ތާރީޚީ އާދަ ދަރަން
ތިޔަބައި ދިރުމުގެ ސިއްރު ކަމަށް ދަރުސް-
ދެވެ.

އަދި ފޯސް ވަރަށް ސާފު ކަމެއް ދަރުނަ-
ވަމުވެ. ދިވެހި ތާރީޚުގެ އާދަކާދަ އާއި
ތާނަ އަކުރުތަކުގެ މުދައްރިސުން ކުރުވުން ޖެހިކަމަ
މަސައްކަތްތެރިކަމާއި ކުރަމުންދާ ބާބަގެ ދަރިން މަރިކަ
ތިޔައްޔާ "ދިވެހި އާދަކާދަ" މި ނަމުން ހިތާ
ޒުވާނުން ކަމަށް އެބަ އުޅުމުގެ އަގުހުރި ވަސީލަތް
ކަން އަދުގަނޑު ހަނދާން ކުރަމުއްވެ. މި ޒުވާނުން
8 ޖުލައި 1993 ގައި ޝާއިޢު ކުރެވިފައިވާ
"މަޖަލާ" ގެ 46 ވަނަ އަހަރުގެ. މި ޒުވާން
ދިވެހި މުޖުތަމަޢު ގައި އުފުއްލަވާ ބަރަދަނުގައި
އައުފޯސް އަދުގަނޑު އެކު ކުރެއް ނުކުތް.

މިއަދު އަތޮޅުތެރޭ މިތަނީ އެ އަވަދުހެރި
ހިތްމަތްތެރިކަމާ ހިތްމަތުން މަސައްކަތް ކޮށް
އެވެ. މިކަމަކީ ފުރިހަމަ ދަރަޖަ
ބަޔަކު އެކުވެރިކަމުން ހަރުދަނާ ވެގެން
ވީ. މިހާރު ބޭނުމަކީ ހިތްމަތުން
ކިޔަވައިދޭ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ކަޒު
ތަރުތީބުން ރާއްޖޭގެ ރަށްރަށުގައި
ވެސް ފެށިގެން ދަނީ މިކަމުގެ އަތޮޅު
ކަމުގެ ބޮޑު ބައެއް ހިންގުމުގައި ކަ-

ފުރުޞަތު މިއަދު ރަށުގެ އަތޮޅުތަކުގެ ހުރިހާ ބަޔަކު
ހަރުދަނާ ތަރައްޤީގެ ސަބަބުތަކުގެ ދާއިރާތައް
ކަމަކީ ދަރަޖަ ކުރެވިފައިވާ ދަރުސް. ހަމަ
އެކަމާއި ފުރުޞަތު ދޭއިރު ރާއްޖޭގެ މިޒާޖާ ވަރަށް
ދަރުސްދެވުނު އެދި މީހުން الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ
އަށް ދަންނަވަމެވެ. ހަމަ އެފަދައިން ދިރުމުގެ ޙާލަ-
ތަކަށް ތިބޭނޭ ދިރުމަށް ކަލާނގެ ދީނުން ވަރުގެ
ދިޔުމަށް އަތޮޅުތަކުގެ ހިތްގެ އަމިއްލަ ދުވަސް
އެވެ.